

VIRGINIA WOOLF • **Flush**

Can Yayınları, 1993 (1 baskı)

Flush

İletişim Yayınları 722 • Çağdaş Dünya Edebiyatı 158

ISBN-13: 978-975-470-907-0

© 2001 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1-5. BASKI 2001-2014, İstanbul

6. BASKI 2016, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Utku Lomlu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Serap Yeğen

BASKI Ayhan Matbaası · SERTİFİKA NO. 22749

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak, No: 6/3

Bağcılar, İstanbul Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

VIRGINIA WOOLF

Flush

BİR KÖPEĞİN ROMANI

Flush

ÇEVİREN *Fatih Özgüven*

DESENLER *Vanessa Bell*

i l e t i ŝ i m

VIRGINIA WOOLF 25 Ocak 1882'de Londra'da doğdu. Roman türüne yaptığı özgün katkılarıyla edebiyat tarihine adını yazdırdı. Aynı zamanda döneminin en önemli eleştirmenlerinden biri olarak kabul edilir. 1925'te yayımlanan *Mrs. Dalloway* ünlü yazarın adıyla birlikte anlacak "bilinç akışı" tekniğinin en başarılı örneğidir. Virginia Woolf, 28 Mart 1941'de içine düştüğü ruhsal bir bunalım sonrasında evlerinin yakınlarındaki bir nehre atlayarak intihar etti. İletişim Yayınları yazarın 20. yüzyılın en iyi romanları arasında yer alan *Mrs. Dalloway* (Hogarth Press, Londra, 1925; İletişim, 1999), *Deniz Feneri* (Hogarth Press, Londra, 1927; İletişim, 2000), *Orlando* (Hogarth Press, Londra, 1928; İletişim, 2000), *Jacob'un Odası* (Hogarth Press, Londra, 1922; İletişim, 2001), *Dalgalar* (Hogarth Press, Londra, 1931; İletişim, 2001), *Flush* (Hogarth Press, Londra, 1933; İletişim, 2001), *Kendine Ait Bir Oda* (Hogarth Press, Londra, 1929; İletişim, 2002), *Perde Arası* (Hogarth Press, Londra, 1941; İletişim, 2004), *Yıllar* (Hogarth Press, Londra, 1937; İletişim, 2004), *Gece ve Gündüz* (Duckworth, Londra, 1919; İletişim, 2005), *Dışa Yolculuk* (Hogarth Press, Londra, 1915; İletişim, 2008), *Bir Yazarın Güncesi* (Hogarth Press, Londra, 1953; İletişim, 2008), *Üç Gine* (Duckworth, Londra, 1938; İletişim, 2010) ve *Granit ve Gökkuşakı* (Hogarth Press, Londra, 1958; İletişim, 2010), adlı kitaplarını "Toplu Eserleri" başlığı altında yayımlıyor.

İÇİNDEKİLER

Önsöz · LOUIS GRILLET.....	7
1. Three Mile Cross.....	13
2. Arka Oda.....	29
3. Kukuletalı Adam.....	41
4. Whitechapel.....	61
5. İtalya.....	81
6. Son.....	105

Önsöz

LOUIS GRILLET

Mrs. Browning'in finosuyla ilgili bir öykü okumak üzeresiniz. Ama dikkatli olun! Belki de bu fantezinin yazarının birtakım art niyetleri vardır. Siz sanıyorsunuz ki, elinizdeki, bir kuçu kuçunun biyografisidir yalnızca. Ama bakalım bu hayvan yavrusunun postunun altında ne gizler var.

Orlando'yu hatırlayın. Hani bir süre önce okuduğunuz o bilmece yüklü öykünün kahramanı... Genç bir kıza dönüşen delikanlının, dişileşen erkeğin, cinsiyetini değiştirip çizme yerine eteklik giymeyi yeğ tutan o kişiliğin şaşılması serüvenlerini... Kimdi sahi o? İngiltere'ydi mutlaka... Chaucer ve Shakespeare döneminin şen ve yiğit İngiltere'sinin, Viktoria çağının kat kat etekleri, farbeları, cici bicileri, üç kat perdeleri, ahlaki, sahte utangaçlığı, korkaklığı, kırlentleri, melekşeleri, paravanları, saygınlığı ve pufları tarafından çaptan düşürülen, kadınsılaştırılan, her türlü üslubunu ve canlılığını yitirmiş İngiltere'sine dönüşmesi...

Burada, yeni bir değişim içinde aynı kişiyi ya da isterseniz, aynı alegoriyi bulmaktayız. Flush her şeyden önce tarihe malolmuş bir köpek: Şair Bayan Barrett'in mektuplarında sık

sık adı geçtiği için çok tanınmış ve onun unutulmaz serüveninde hep yanında olmuş koker cinsi bir köpek. Wimpele Sokağı'nda neredeyse bir mahpus hayatı sürdüren, diktatör bir babanın kurbanı, hastalıklı ve duygulu genç kadının acıklı öyküsünü, İngiliz edebiyatıyla ilgilenen herkes bilir. Hasta olduğu için yıllar yılı bir divana uzanmış, sonra aşkın verdiği o inanılmaz güçle ayaklanmış, babasının boyunduruğundan kurtulmayı, kaçmayı başarabilmiş bir kadın. Zincirlerini koparmış bir tutsak; ayakta bile duramazken, İtalya'ya kaçabilmiş, çünkü tutkusu onu kanatlandırmış. Böylesi sevimli bir öykünün ayrıntılarını bir köpeğin duyularını ve bakış açısından izlemek çok keyifli olacaktır kuşkusuz.

Ama komedi burada noktalanmıyor. Burada esas kahraman Elizabeth değil, minik köpeğin kendisidir. Türlü iştahlardan, güdülerden oluşmuş bir ateş parçasının, vahşi bir hayvanın yavaş yavaş evcilleştirilmiş, eğitimden geçirilerek yavanlaştırılmış, medenileştirilmiş bir ev köpeğine dönüştürülmüş halidir. Kent köpekleri bir vakitler kır köpekleri olduklarını unuturlar, doğayı unuturlar, ıslak çayırların kokusunu, ovaları, sık ormanları, özgür gençliklerinde ava çıktıklarında korkuttukları sülünleri, tavşanları unuturlar; yayanarak sıçramayı, çimenleri, avlanmayı, Venüs'ün yabancı çağrılarını ve ağaç altlarındaki mutlu çiftleşmeleri unuturlar. Zevklere veda etmiş, özgürlüğe ve kaprislere veda etmişlerdir. Artık aşk, dolayısıyla şenlik yoktur. Flush zengin bir evin köpeğidir artık, bir küçük hanımın kucagında oturan hayvancıktır. Bakımlıdır, süslüdür, yemeğini tabaktan yer, hizmetini görecektir uşaklar vardır çevresinde; her gün taranır, fırçalanır, yıkanır, parfümlenir; azametlidir, yemek seçer, dikkatlidir, erdemlidir, cinselliğini dizginler, içgüdülerini bastırır, kilise kurallarına uyar, hanımının cici köpeğidir, terbiyelidir, saf su ve beyaz tavuk etiyle beslenir, tutkuları küçümser, gençliğinde yaptığı deliliklerin anısını bile

yitirmiş olduğundan, kuşandığı masumiyet giysisini sokak köpekleriyle kirletmeyi aklının ucundan bile geçirmez. Kısacası, tıpkısı tıpkısına sahibesine benzemiştir.

İşte buyrun, *burjuva köpek*'ler katına yükselmiştir: Lüks içinde yaşayan bir köpektir, 'yüksek sosyete'ye katılmıştır, asilleşmiştir, 'mutlu azınlık'ta yer almaktadır. Derken on dokuzuncu yüzyılın gurur kaynağı olan varlıklı sınıfların yaşadığı Mayfair semtinde, bitkin sahibesinin kucağında otururken, birden East End adı verilen o kenar mahallede, Whitechapel cehenneminde bulur kendini. Köpekler cennetinden, gözyaşı ve diş gıcırdatmalarıyla dolu olan 'citta dolente'nin korkunç sokaklarına düşüverir. Onu kaçırın hırsızlar zavalıyı iğrenç bir mahzende hapis tutarlar. Neyse ki üzüntüden deliye dönmüş genç kız, korkusunu ve tiksintisini yenerek ve çok yüksek bir fidye karşılığı onu oradan kurtarır. Londra'nın ayak takımı arasından, varlığını bilmezden gelmeyi yeğlediğimiz, ama kapitalist sistemin temelini oluşturan o pislik ve kötülük dolu acılar ve kinler dünyasından dramatik bir kaçış! Kısacası, 'gecenin sonuna yolculuk', kötülüğün keşfi... Bu kötülüğün varlığına göz yummak, daha doğrusu, kendi kendimize türlü yalanlar atarak varlığını inkâr etmek ne kadar rahattır oysa.

Kurtuluş nerede peki? Sevgide... Göreceğiz, genç kız kendi dünyasından, önyargılardan koparan, 'tabu'ları ve babasının öğütlerini göz ardı etmesini sağlayan, onu iyileştiren, yaşama kavuşturan, sonunda ona "Ayağa kalk, yürü," diyen de sevgidir. Aştır. Bu aşk onun karşısına Bay Browning kılığında çıkar. Ama bu o kadar beklenmedik, Wimpola Sokağı'nın adabına o kadar aykırı bir görüntüdür ki, sahibesinin erdeminin uyanık bekçisi olan Flush, onun karşısında öfkeyle hırlar ve yabancıнын bacağını ısırır. Ama aşka kim karşı koyabilir ki? Genç Bayan Barrett'i sürüp götürən aşk, Flush'ı da peşinden sürükler ve hayvan yeni yaşamında ona

eşlik eder. Floransa’da artık sınıf farkları yoktur; güneş herkesin üstüne ışımakta, gölge herkese eşit serinlik sağlamaktadır. Nadide köpeciklerin kayışını tutacak uşaklar yoktur, ama buna karşılık, haydutlardan, fidyecilerden korkmak için sebep de yoktur; sokakta, pazarda, seyyar satıcıların tezgâhlarının kıyılarında her an birkaç lokma bir şey bulunabilir, arada bir tekme yesen de bu ancak o lokmanın tadını artırır. Sonra, sokak çeşmelerinden buz gibi sular içilebilir. Gerçi bu arada bitlenilir de; ne yapacağını şaşırان Bay Browning bitleri temizlemeyi beceremeyince hayvancığı traş etmek, tüylerini kırmak zorunda kalacaktır. Bu da bir kurtuluştur. Flush sınıf düşmüştür, ama özgürleşmiştir, ipeksi kıllarından, kendisine yük olan asaletinden sıyrılmaktan hiç gocunmaz. Soylu geçmişini bir yana bırakıp doğaya döner. Ayrıcalıklarından vazgeçip güle oynaya mutluluklar dünyasına adım atar.

O andan itibaren büyük bir keyifle köpekleşir. Söylemeye utanıyorum, ama sefahate dalar. Şurada burada yattığı bile olur. İnanılmaz ölçüde serbestleşir. Anası babası belli olmayan birtakım serserilerle ortalıkta görünmekten en ufak bir utanç duymaz. Nerede akşam orada sabah! Bulduğunu yer, köşebaşlarında önüne gelenle ilişki kurar. Birtakım halk hareketlerini alaycı gözlerle izler, bayrak taşıyarak, marşlar söyleyerek yürüyüş yapan kalabalıkların peşine takılır, sonra da ara sokağın birinde ya da herhangi bir köprü altında bir gecelik aşklar yaşar. Bütün bu yaptıkları konusunda oldukça sinik bir felsefe geliştirmiştir. Ne yani, ne yapacaktı ki? Köpekten başka bir şey değildir ki. Arada eve uğradığında ise –ki bunu çok sık yapmıyordur artık– efendilerinin, yeni dostlarıyla birlikte, yeni bir meşgale bulduklarını görmektedir: Ruhlarla istişarede bulunmakta, masaları havaya kaldırmakla ciddi ciddi uğraşmaktadırlar. Bu gibi saçma sapan eğlenceler Flush’ın içini sıkır. Metafizik onu hiç mi hiç

ilgilendirmemektedir. İnsan neden yaşamı olduğu gibi kabul etmez de işin içine doğaüstü şeyler karıştırır ki? Güneşte yatmak hoş değil midir? Keyiften daha güzel ne vardır? Gün ışığı kadar basit bir şeyi neden bir bilmeceye ya da bir drama dönüştürür bunlar?

İşte Virginia Woolf'un küçük öyküsü bu. Aslında felsefi bir öykü olduğu kesin. Pek bir şeye dokunmazmış gibi yapan yazar aslında pek çok şeyi hafif hafif tırmıklıyor: Zavalı XIX. yüzyılı, 'aptal XIX. yüzyıl'ı iyice hırpalıyor. 'Viktorya çağı' denilen dönemin görenekleri, saçmalıkları, yanılısamlarının ötesinden, bir Sterne'in, bir Fielding'in bilgeliğine, hayal kırıklığını yansıtan mizahına ulaşıyor. Yarattığı Flush, eziyet ve eğitim görmüş, terslenmiş, tinselleştirilmiş, sonra da azat edilip doğaya geri verilmiş olan bu köpecik, yapay ve yasakçı bir eğitimin baskısından kurtulmak için çırpınan İngiliz ruhunun bir imgesi değilse, nedir? Kimbilir?

Türkçesi PINAR KÜR

1

Three Mile Cross

Bu anılarda konu edeceğimiz kimsenin, üyesi olmak iddiasında bulunduğu ailenin dünyanın en eski ailelerinden biri olduğu herkesçe kabul edilmiştir. Bu nedenle de ismin kökeninin dahi bilinmezliklere karışmış olması şaşılacak şey değil. Milyonlarca milyonlarca yıl önce bugün adına İspanya denilen ülke yaradılışın fokurtusunda rahatsız rahatsız köpürüyordu. Yüzyıllar geçti; bitkiler ortaya çıktı; bitki örtüsü olan yerde tavşan olacaktır buyurmuş doğanın yasası; yarıdan da tavşan olan yerde köpek olacaktır buyurmuş. Sorgu sual kaldıracak yanı yok bu işin. Ama tavşan avcısı köpeğe neden Spaniyel dendiğini sorduğumuzda, işte orada kuşku lar ve zorluklar başlıyor. Kimi tarihçiler Kartacalılar İspanya'ya ayak bastıklarında askerlerin hep bir ağızdan 'Span! Span!' diye bağırıklarını söylerler – çünkü her bir çalılığın, her bir fundalığın dibinden tavşanlar fırlıyormuş. Ülke tavşandan geçilmiyormuş. Kartaca dilinde span, tavşan anlamına gelir. Böylece ülkeye Hispania demişler, yani tavşan ülkesi, hiç durmadan tavşan peşinde koştukları görülen köpek lere de Spaniyel denmiş, yani tavşan köpekleri.

Birçoğumuz bu kadar açıklamayla yetinecektir; ama gerçekler bizi konuya başka türlü yaklaşanların da bulunduğunu eklemeye zorluyor. Hispania sözcüğünün, diyor bu bilgini kişiler, Kartaca dilindeki span sözcüğüyle hiçbir ilgisi yoktur. Hispania sözcüğü, Bask dilindeki españa sözcüğünden gelir ve kıyı, sınır anlamındadır. Eğer böyleyse, tavşanlar, fundalıklar, köpekler, askerler – bu romantik ve hoş resmi tümüyle aklımızdan silip atmalı ve kısaca İspanya'ya Esapaña dendiği için spaniyellere de Spaniyel dendiğini varsaymalıyız. Üçüncü bir asariatika okulunun sözcülerine de bakılacak olursa, sevgililer birbirlerini nasıl canavarım ya da maymunum diye çağırırlarsa İspanyollar da sevgili köpeklerini, köpek bunun tam tersi tabiatta olduğu için sahtekâr ya da üçkâğıtçı diye (esapaña sözcüğü bu anlamlara çekilebilir) çağırırlarmış – bu sonuncusu ciddiye alınamayacak kadar hayali bir varsayım.

Bu kuramları ve bizi burada hiç ilgilendirmeyen daha birçok benzerini geçerse, kendimizi onuncu yüzyıl ortalarında Galler'de buluyoruz. Spaniyel çoktan oraya varmıştı, kimilerinin dediğine göre yüzyıllar önce Ebor ya da Ivor adında bir İspanyol boyu tarafından buraya getirilmiş; onuncu yüzyılın ortalarında artık üstün şöhrete sahip, değerli bir köpektir. 'Kralın Spaniyeli bir sterlin değerindedir' demiş Howel Dha, Yasalar kitabında. İsa'dan sonra 948 yılında bir sterlinin alım gücünü düşünecek olursak –kaç kâdın, esir, at, öküz, hindi ve kaz alınabilirdi– spaniyelin nicedir değerli ve yüksek şöhret sahibi bir köpek olduğu açıkça anlaşılır. Kralın yanbaşındaki yerini çoktan almıştı. Ailesi birçok ünlü kral ailesinden fazla saygı görüyordu. Plantagenetler, Tudorlar ve Stuartlar daha başkalarının balçığında karıklar açar, başkalarının pulluklarını sürerken o saraylarda yan gelmiş yatıyordu. Howard'lar, Cavendish'ler ya da Russell'lar daha Smith'lerin, Jones'ların ya da Tomkin'lerin alelade çamurundan sıyrılıp çıkmadan çok önce, Spani-

yel ailesi seçkin ve farklı bir aileydi. Sonra yüzyıllar hükmünü verdikçe, ana gövdeden küçük küçük dallar ayrılıp koptu. Derece derece, İngiliz tarihi gelişimini sürdürdükçe, en az yedi ünlü Spaniyel ailesi ortaya çıktı – Clumber, Sussex, Norfolk, Black Field, Koker, Irish Water ve English Water. Bunların hepsi tarih öncesi çağların ilk Spaniyelinden türemiştir, ama belirgin karakteristik özellikler gösterirler, bu yüzden de hiç kuşkusuz eşit derecede belirgin ayrıcalıklara sahiptirler. Kraliçe Elizabeth'in tahtta bulunduğu sırada bir köpekler aristokrasisi bulunduğu Sir Philip Sidney tanıklık etmektedir: "... tazılar, Spaniyeller ve av köpekleri," diye yazıyor Sidney, Arcadia adlı kitabında, "bunlardan birinciler köpekler arasında efendiler, ikinciler beyler, üçüncülerse bekçilerdir."

Ama bu vesileyle Spaniyellerin insanlara öykündüğünü, tazıları kendilerinden üstün, av köpeklerini kendilerinden aşağı gördüklerini varsayacak bile olsak, onların aristokrasilerinin bizimkinden daha sağlam temellere dayandığını itiraf etmek zorundayız. En azından Spaniyeller Kulübü kurallarını gözden geçiren herhangi birinin bu sonuca varması gerekir. Bir Spaniyelde nelerin makbul olup nelerin olmadığı bu yüce kuruluş tarafından kesin bir dille belirtilmiştir. Açık renk gözler mesela, makbul değildir; kıvılcık kulaklar daha da kötüdür; doğuştan açık renk bir buruna ya da tepe çıkıntısına sahip olmak vahim kusurdur. Spaniyelerde nelerin makbul olduğu da aynı açıklıkla belirtilmiştir. Baş düz olmalı, burundan yukarı doğru çok sert olmayan bir eğimle yükselmelidir; kafatası oldukça yuvarlak ve epey beyin gücüne yer kalacak biçimde gelişmiş olacaktır; gözler yuvarlak olacak fakat patlak olmayacaktır; genel ifade bir zekâ ve yumuşak başlılık ifadesi olmalıdır. Bu özellikleri taşıyan Spaniyeller yeğlenir ve üretilir; tepe çıkıntısı ya da açık renk burun arzetmekte direnen Spaniyel, türünün ayrıcalıklarından

ve kazanımlarından yoksun bırakılır. Yargıçlar böyle koymuş yasaları, yasayı koyarken de ona uyulmasını garantileyecek cezalar ve ayrıcalıklar getirmişler.

Oysa, insan toplumuna bakacak olursak, orada nasıl bir kargaşa, nasıl sonuçlar bekliyor bizi! İnsan ırkı üzerinde hiçbir kulübün böyle bir yargı yetkisi yok, hiçbir kulüp böyle yargılara ulaşamamış. Bizlerde Spaniyel Kulübü'ne en çok yaklaşan kuruluş Heralds' College. En azından insan familiasının katıksızlığını korumak için çaba gösteriyor. Gelgelim, doğuştan soyluluk dediğimizde – gözlerimiz açık renk mi koyu renk mi olmalı, kulaklarımız kıvrık mı düz mü olmalı, tepe çıkıntısı vahim bir kusur mudur gibi konularda yargıçlarımız bize aile armalarımızı sormakla yetiniyorlar. Belki sizin aile armanız yoktur. O zaman bir hiçsiniz. Ama on altı göbek soyunuzu sayabiliyor, tacı tahtı hak ettiğinizi kanıtlayabiliyorsanız sadece doğduğunuzu teslim etmekle kalmıyor, üstüne üstlük doğuştan soylu olduğunuzu da söylüyorlar. İşte bu yüzdendir ki, bütün Mayfair'de tek bir ekmeğe bile, uzanmış yatan aslanıyla coşmuş kalkmış deniz kızını, kapısından eksik etmiyor. Manifaturacılarımız bile, sanki sattıkları çarşaplarda uyumanın garantisinin kanıtıymış gibi kapılarının üzerine kraliyet arması asıyorlar. Herkes mevkiinden söz ediyor, mevkiin erdemleri yüceltiliyor. Ama Bourbon, Habsburg ya da Hohenzollern kraliyet ailelerine bakıyoruz da, armalarında kaç taç, kaç kuşak, uzanmış yatan ya da şahlanmış kalkmış kaç aslan ya da leopar olursa olsun, hepsinin de günümüzde sürgünde olduğunu, iktidardan düştüğünü, hiçbirinin artık saygıya değer bulunmadığını görüyoruz, o zaman başımızı sallayıp Spaniyel Kulübü'nün yargıçlarının daha isabetli karar verdiklerini itiraf ediyoruz. Şimdi bundan çıkan dersleri bir kenara bırakalım, bu yüksek meselelerden Flush'ın Mitford ailesindeki gençlik yıllarına dönelim.